Finansdepartementet

Perspektivtalen

Finansminister Jan Tore Sanner

12. februar 2021

Sammensetningen av eldre og unge endrer seg

Aldersgruppen 67+ som andel av personer i yrkesaktiv alder (20-66)

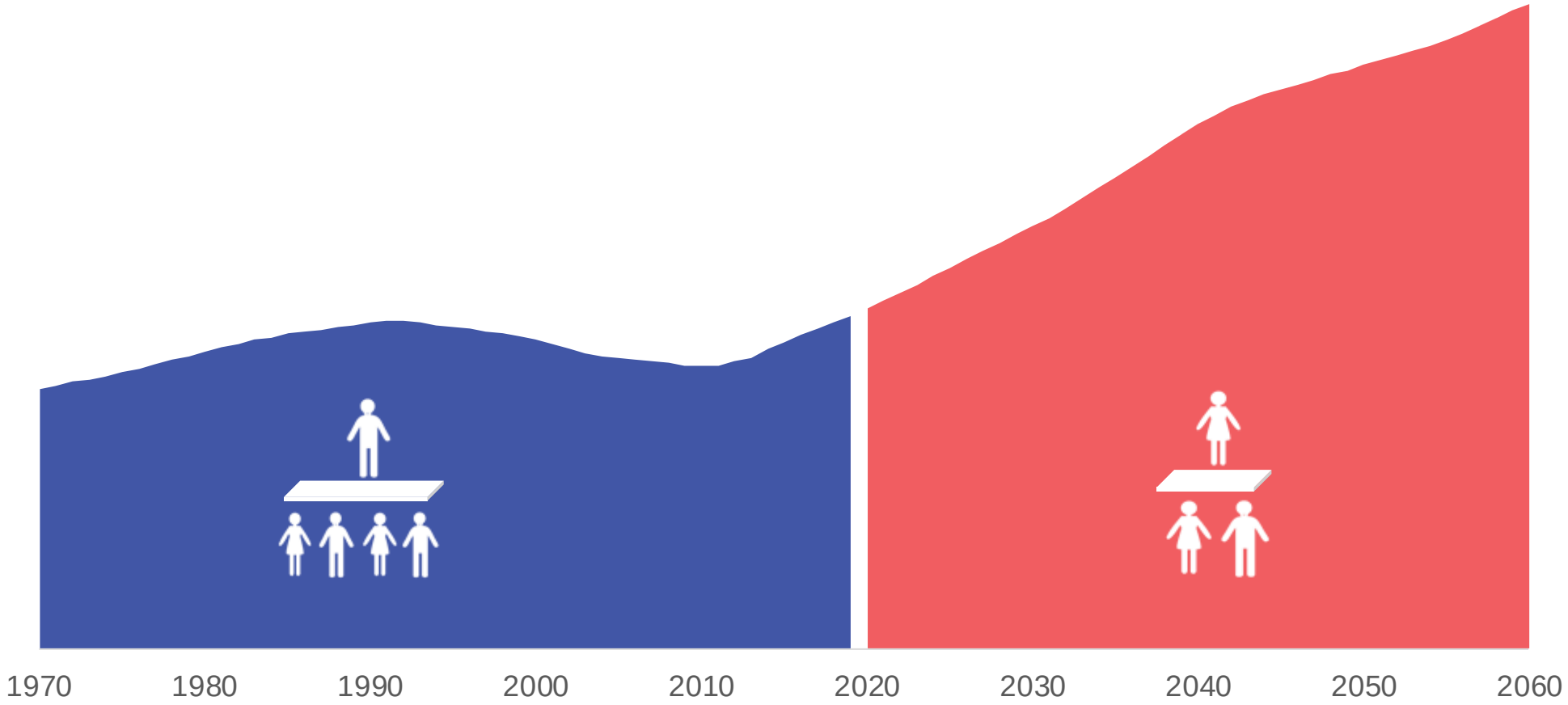

Handlingsrommet krymper

Vekst i statens inntekter og utgifter. Milliarder 2021-kroner

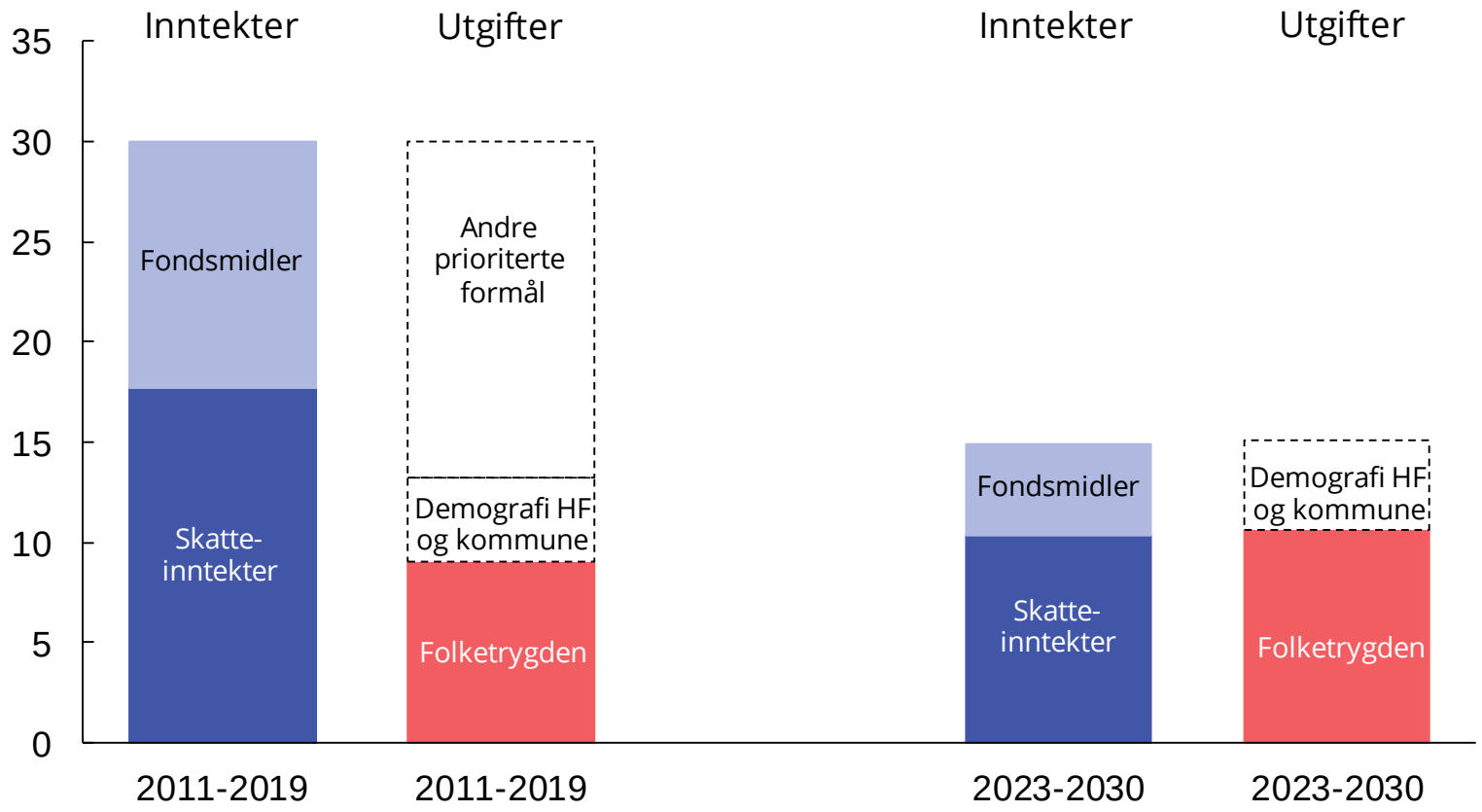

Vi har et godt utgangspunkt for å lykkes

1980

Forventet levealder	72,2 år	78,7 år
I jobb	78,3 %	53,8 %
Høyere utdanning	13,2 %	9,5 %
Timer brukt på husarbeid[1]	2,1	5,6

Barn i barnehage	Matutgifter *av husholdningsinntekt*	Boutgifter *av alle utgifter*
19,3 %	19,9 %	14,1 %

2000

Forventet levealder	75,5 år	81,1 år
I jobb	75,1 %	66,6 %
Høyere utdanning	22,0 %	22,0 %
Timer brukt på husarbeid[1]	2,4	4,2

Barn i barnehage	Matutgifter *av husholdningsinntekt*	Boutgifter *av alle utgifter*
62 %	14,6 %	25,4 %

2020

Forventet levealder	81,2 år	84,7 år
I jobb	70,5 %	65,1 %
Høyere utdanning	30,3 %	39,0 %
Timer brukt på husarbeid[1]	3,0	3,5

Barn i barnehage	Matutgifter *av husholdningsinntekt*	Boutgifter *av alle utgifter*
92,2 %	10,5 %	31,2 %

[1] Per dag

«Vi skal gi mestringsfølelsen tilbake til 7-åringer som synes bokstavene krøller seg til når de skal lese.»

Norsk arbeidsliv krever mye kompetanse

Andel ikke-rutinebaserte jobber og IKT-intensitet

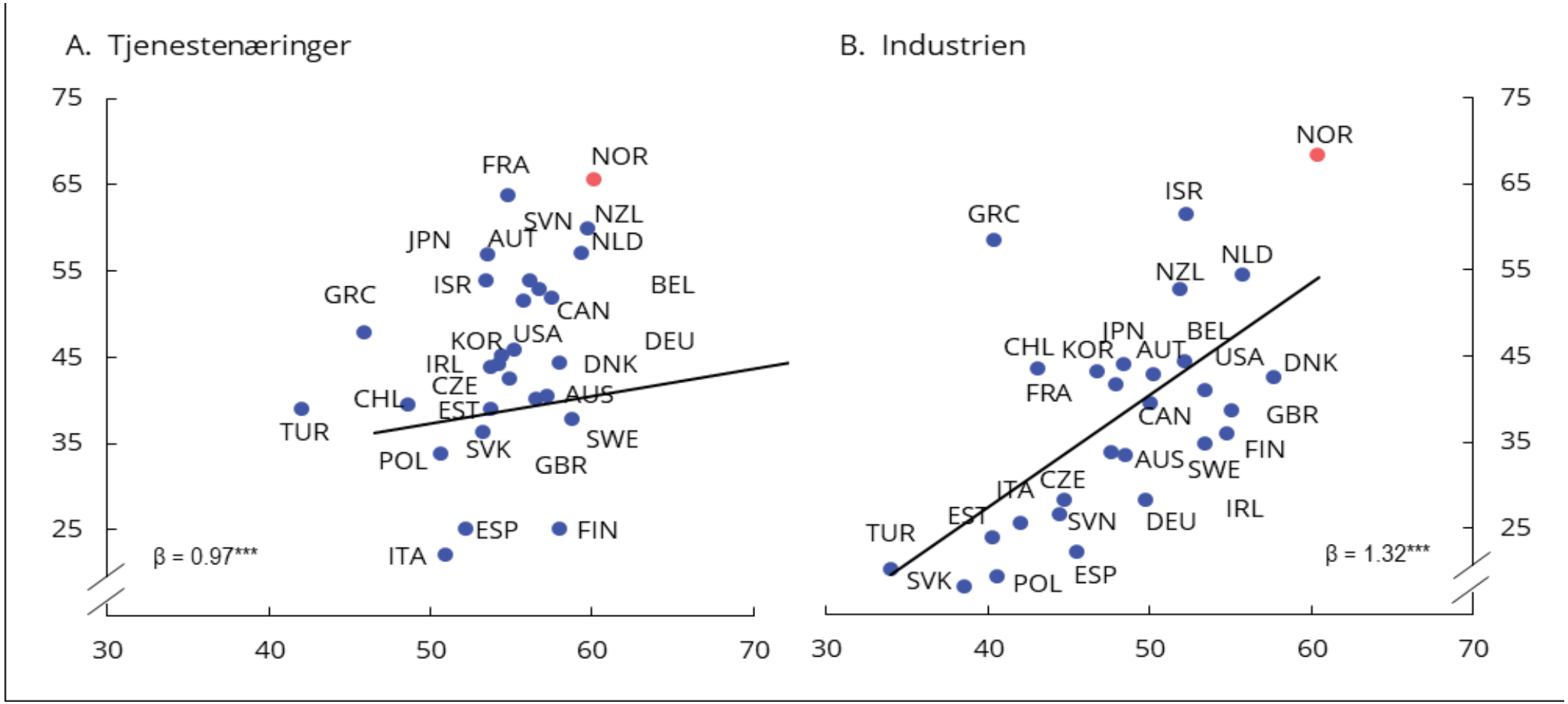

Å få flere i jobb gir oss mer å rutte med

Økt årlig handlingsrom for ulike scenarioer med økt sysselsetting. I milliarder kroner

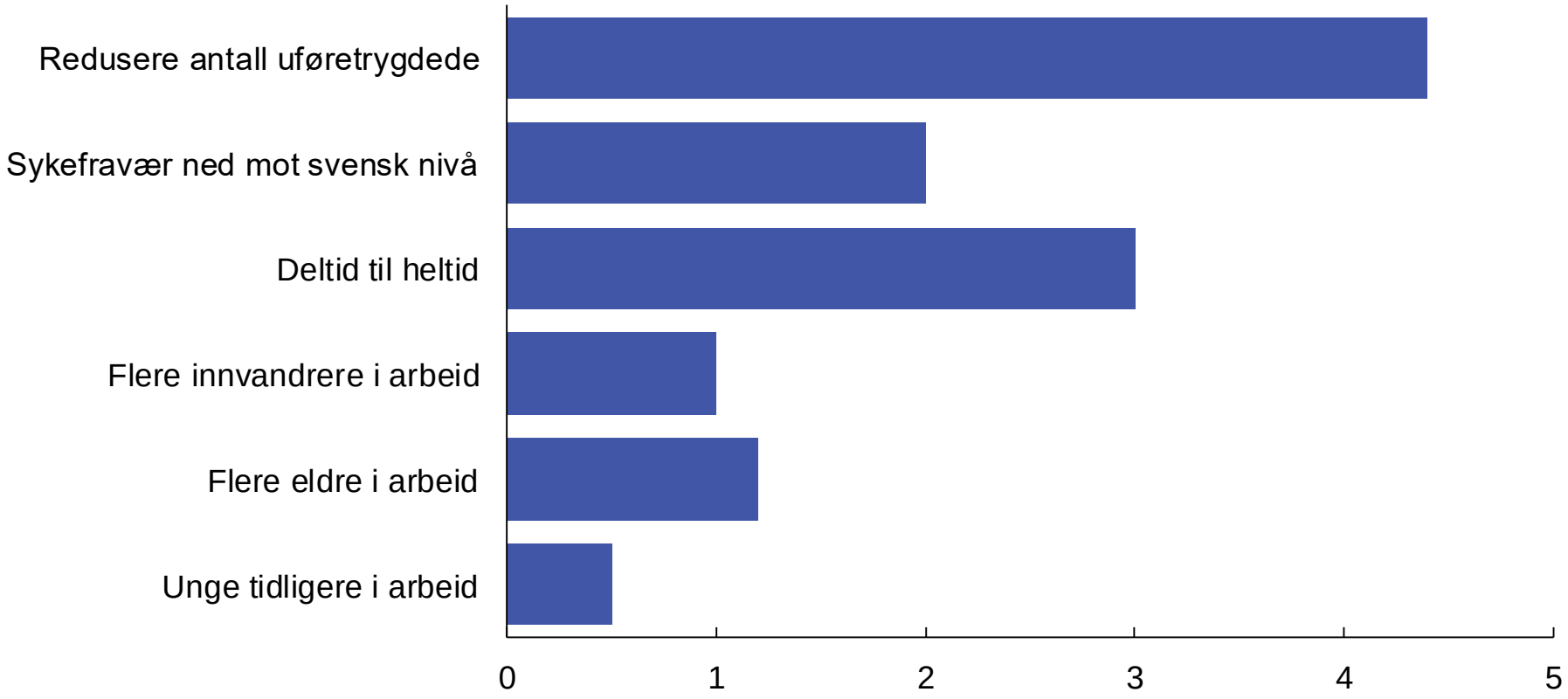

Vi må få mer ut av ressursene i offentlig sektor

Offentlige utgifter som andel av BNP

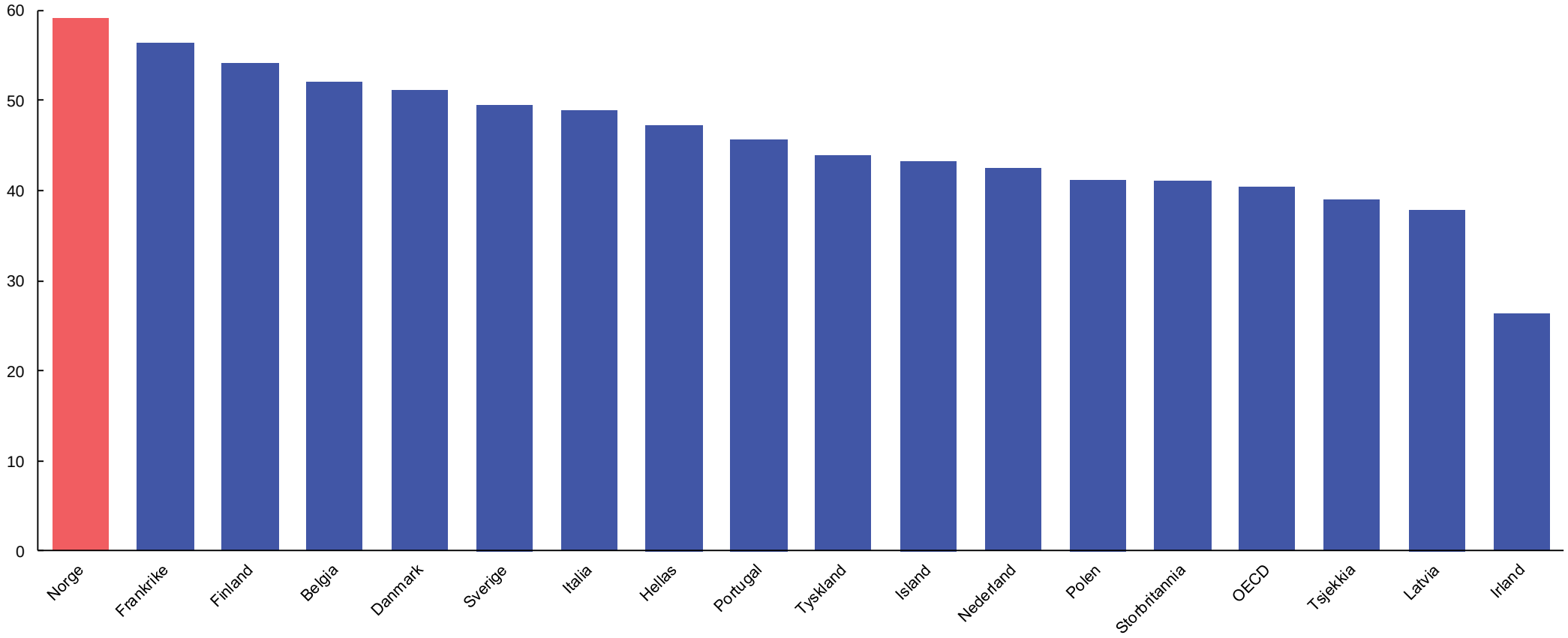

Vi prioriterer investeringer i vei og bane

I prosent av BNP

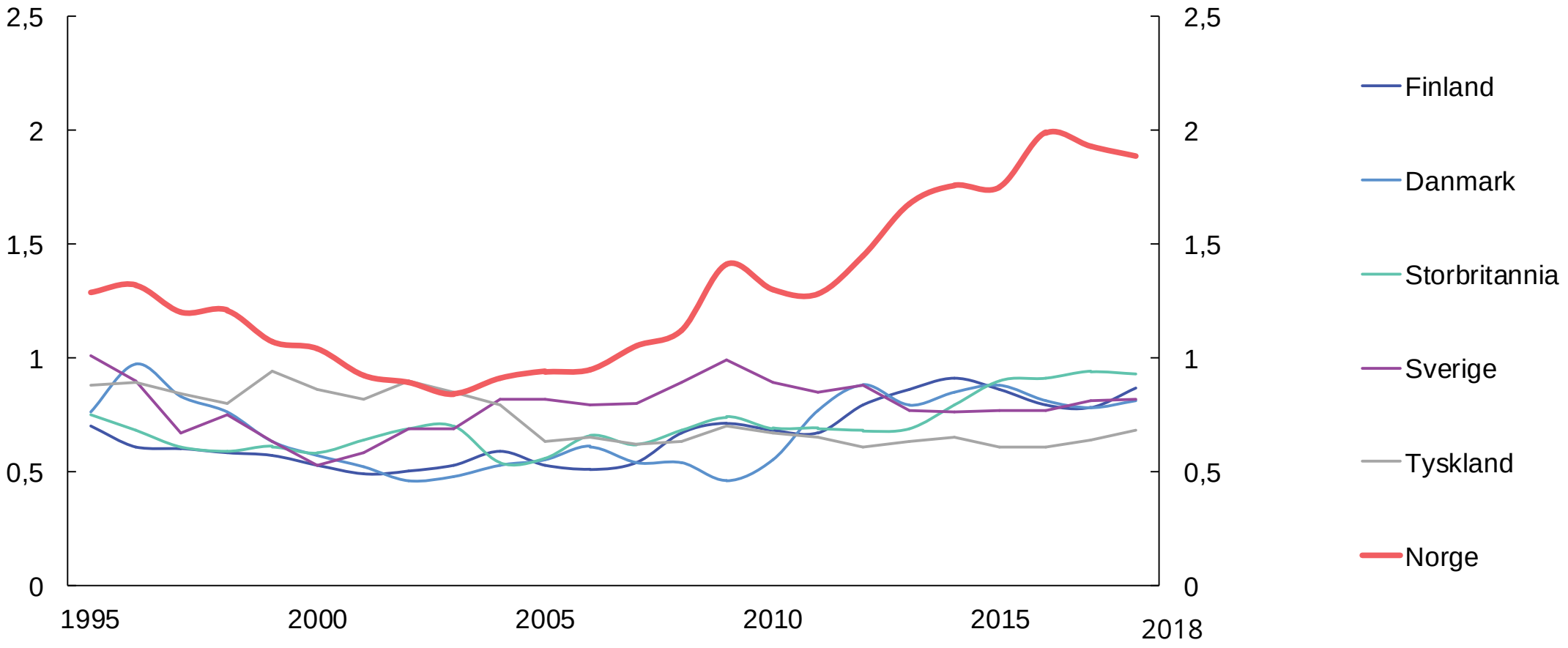

Vi må kutte klimautslippene

I milliarder tonn CO2-ekvivalenter

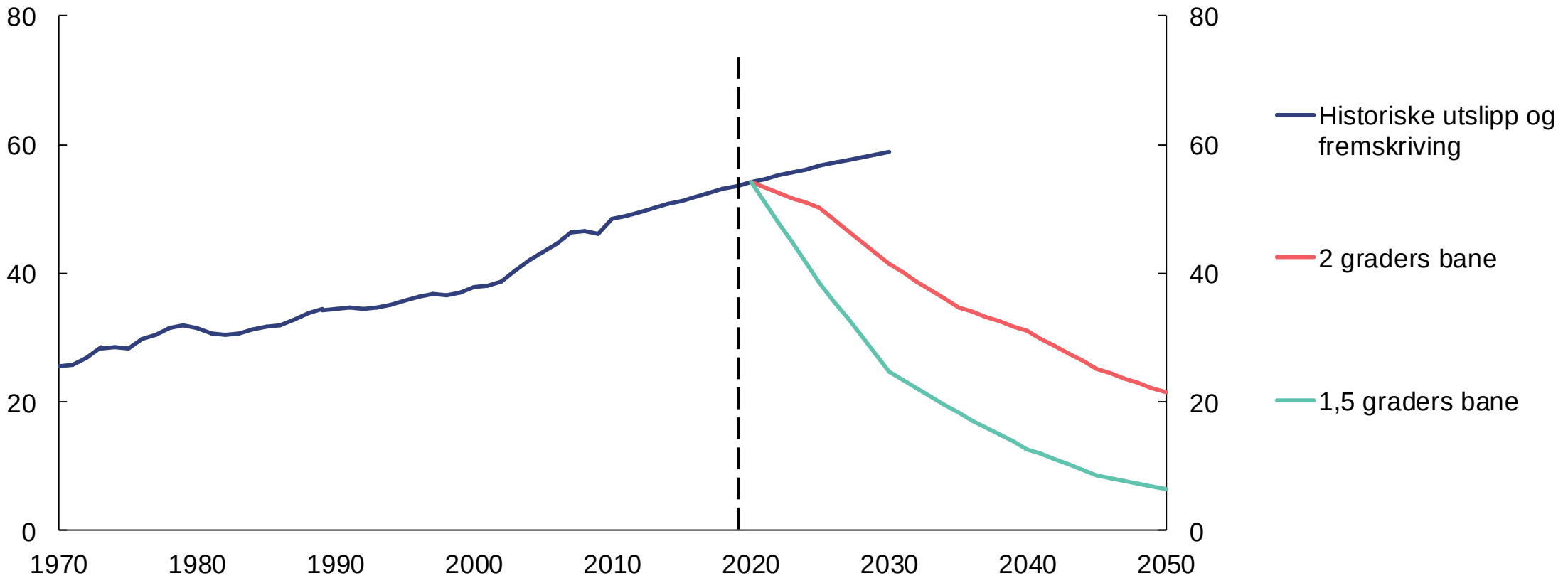

Kilder: IEA og Finansdepartementet

«For det er det dette handler om:

Mulighetene deres. Fremtiden deres. Fremtiden vår.»

Omslagsillustrasjon: Anagram Design AS
Foto: Getty Images og Colourbox

Norge mot 2025

Jon Gunnar Pedersen

Utvalgsleder

Merkedager i pandemien

24. oktober 2019

Offentliggjøring av 2019 Global Health Security Index:

De to landene i verden som har best grunnlag for pandemiberedskap er USA og UK

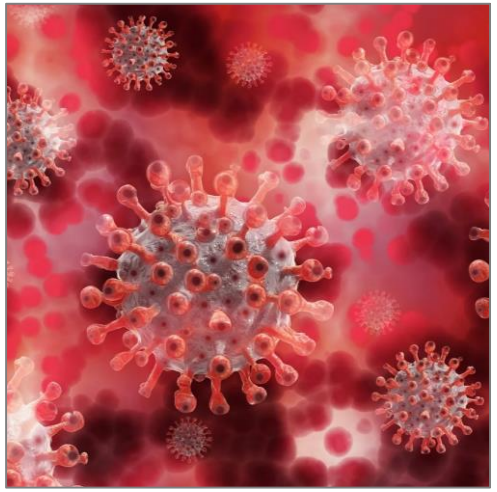

11. januar 2020

Den genetiske koden til Covid-19 offentliggjøres fra Wuhan

13. januar 2020

Moderna ferdigstiller sin mRNA-1273 vaksine mot Covid-19

Perspektivmeldingen: Virkelighetsoppfatning

Pandemien har gitt oss et verditap.

Legger vi vekt på langsiktig vekst og økonomisk bærekraft på veien ut av koronakrisen, vil norsk økonomi være bedre rustet i 2025

Men det er betydelige utfordringer:

Deltagelse i arbeidslivet	**Skift ned i inntekt og produktivitetsvekst**	**Aldring**	**Mangelfull integrering**
Oljevirksomheten	**Digitalisering og automatisering**	**Samkvem mellom land**	**Økende ulikhet i land**
Fallende realrenter	**Økende gjeld**	**Statsfinansielle ubalanser**	**Klima- og miljøutfordringer**

Støttetiltakene til næringslivet

- Begrenset skille mellom foretak som ligger godt an etter pandemien og foretak som har mistet evne til omstilling
- Verden i 2022 blir ikke den samme som i 2019 – det er et oppdemmet omstillingsbehov
- Kapitalmarkedet leter allerede etter disse omstillingsmulighetene

Viktigst: Unngå at ledigheten festner seg

- Ledighet må ikke bite seg fast på et høyt nivå
- Betydelig dokumentasjon på at det gir langsiktig negative effekter for individ og samfunn
- Krever bidrag på bred front – gi spesielt unge emosjonell og sosial kompetanse
- Både finans- og pengepolitikk – men mer diskusjon fremover om finanspolitikken
- Sparingen under krisen har vært høy, og det kan være betydelig oppdemmet etterspørsel blant husholdningene.

Klima og grønn omstilling

- Klimaproblemet påvirkes ikke grunnleggende av pandemien
  - Lavere økonomisk aktivitet gir noe lavere utslipp av klimagasser.
  - Mer fjernarbeid og nettbasert kontakt kan gi noe færre reiser

- Vi er blitt mindre velstående enn det vi la til grunn for kort tid siden
- Norske myndigheter bør bli (enda) mer kostnadsbevisste også i klimapolitikken - mest mulig klimaeffekt igjen for hver krone
- Klimapolitikk må ikke reduseres til motkonjunkturpolitikk

Omstilling gjennom kompetanseheving

- I 2019: 810 000 nyansettelser og 754 000 avsluttede arbeidsforhold
- Omstilling har støtte i det organiserte arbeidslivet og trepartssamarbeidet
- Forandringspresset blir ikke svakere
- Inntektssikring og yrkesmessig reorientering blir enda mer viktig
- Kompetanseheving på bred front, inkl. etterutdanning:
  - Fagopplæring
  - Digital kompetanse: Både bruke ny teknologi og å utvikle den
  - Mange områder der vi har færre komparative fortrinn

Internasjonal sårbarhet – og sikkerhet

- Potensielt sårbare verdikjeder – vist seg å være fleksible
- Samarbeid helt nødvendig for rask respons på kriser
- Sannsynlig med endel kortere kjeder ift råvarer og innsatsprodukter
- Proteksjonisme er fristende. Kan dempe omstillingstrykk – og vekst
- Økende handelsbarrierer som politisk virkemiddel internasjonalt
- Små økonomier tjener på multilaterale forhandlinger. For Norge er det viktig både på skattesiden og ift frie kapitalbevegelser

Utenforskap og ulikhet

- Det langsiktige rentefallet, lavere sysselsettingsandel for befolkningen, høyere kompetansegap og manglende integrering kan trekke i retning av økende ulikhet.
- Økt ulikhet som følge av pandemien: Lønnsmottagere vs eiere; boligeiere vs leiere. Gjelder alle land; skyldes nedstengningene
- Arbeidsledigheten har i særlig grad har truffet personer med lav lønn i utgangspunktet. Stor risiko for at noen av dem som er blitt ledige, eller forsinkes inn i arbeidsmarkedet, får svakere inntekter i lang tid fremover

Perspektivmeldingen - kommentar

Kjersti Haugland, DNB Markets

12. februar 2021

DNB Markets

Den «ny-gamle» virkeligheten: Farvel, svulmende handlingsrom - nå må det prioriteres!

DNB Markets

Bruk av fondsmidler. % av BNP Fastlands-Norge

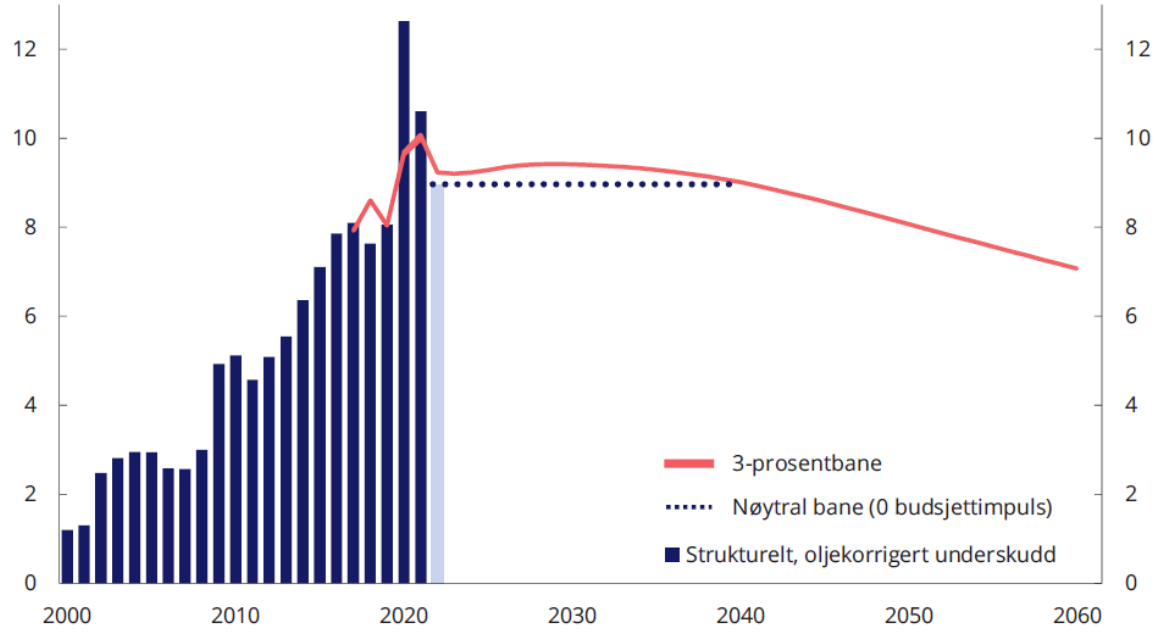

Finanspolitisk handlingsrom, årlig. Mrd 2021-kroner

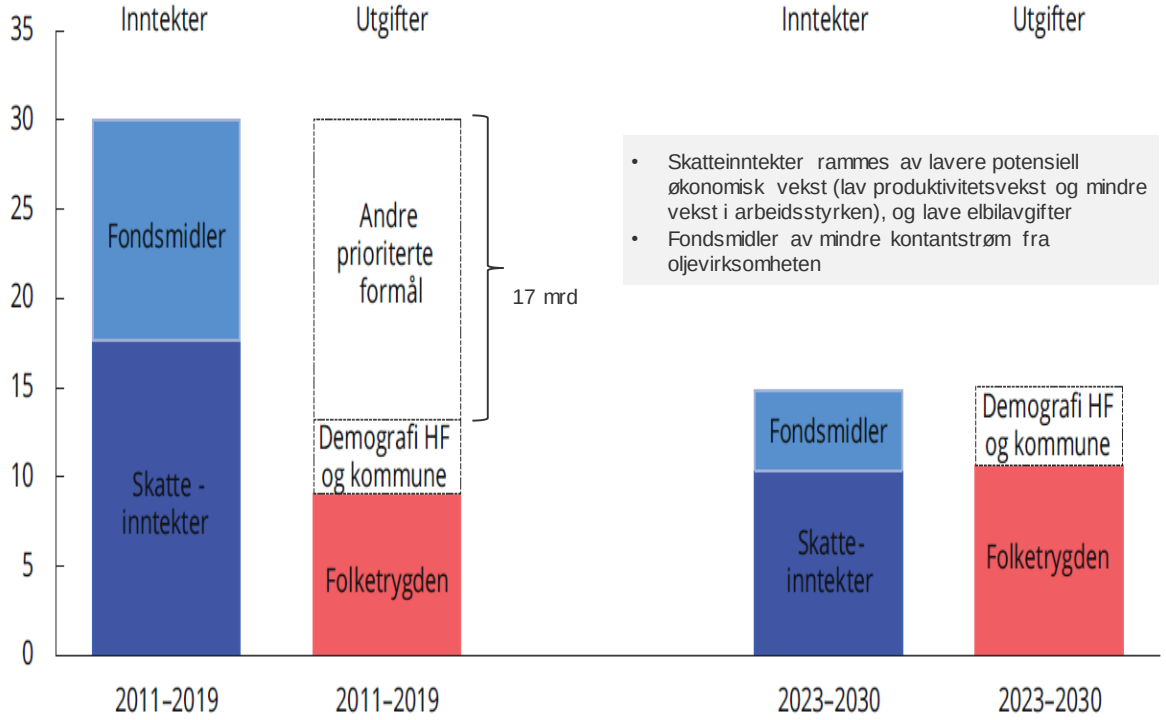

- Skatteinntekter rammes av lavere potensiell økonomisk vekst (lav produktivitetsvekst og mindre vekst i arbeidsstyrken), og lave elbilavgifter
- Fondsmidler av mindre kontantstrøm fra oljevirksomheten

Kilde: Perspektivmeldingen 2021, Finansdepartementet

Bare en forsmak på det som kommer: Fra 4 til 2 yrkesaktive bak hver pensjonist

DNB Markets

Befolkning fordelt på aldersgrupper. 1000 personer

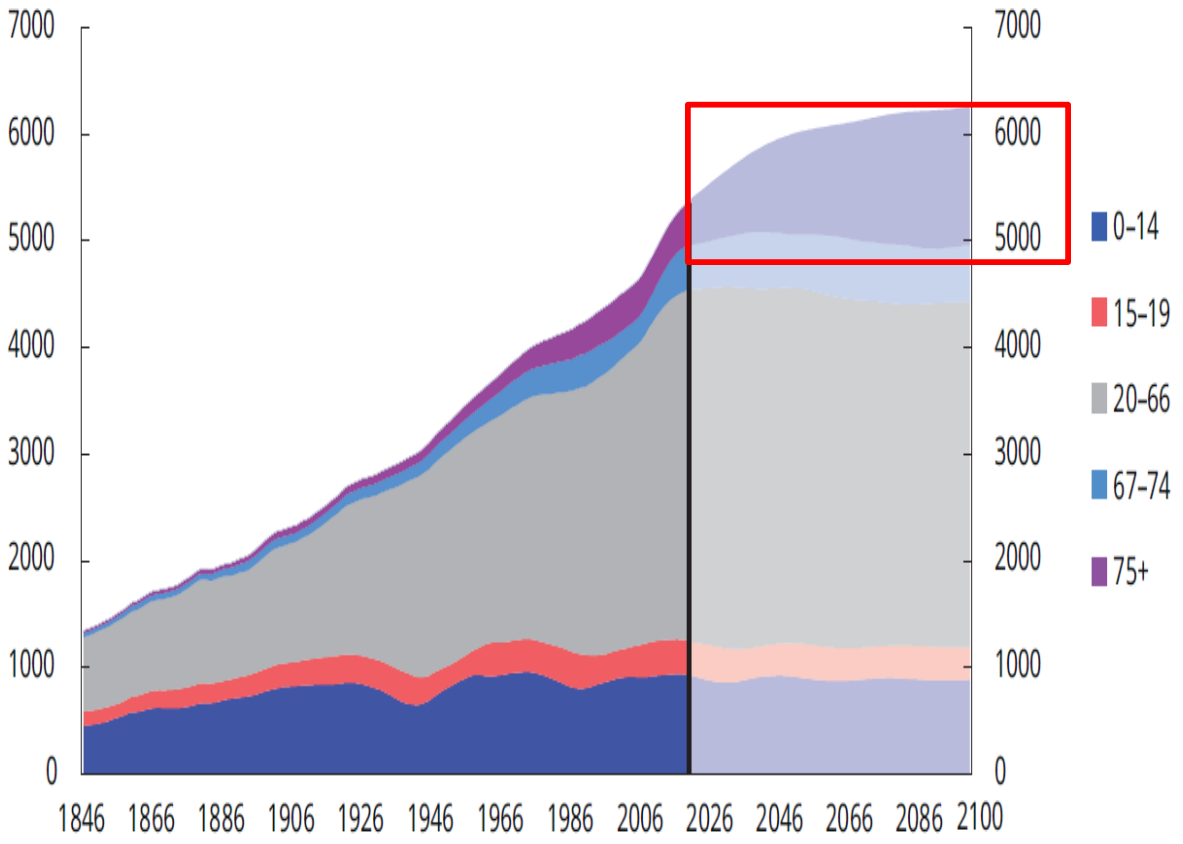

To forutsetninger mildner gapet mellom inntekter og utgifter

- **"Friskere aldring":** Eldre ventes å stå lenger i arbeid (2 år lenger enn i dag), og ha en mindre gjennomsnittlig ressursbruk på omsorgstjenester.
- OBS: Merk at veksten blant yngre brukere (under 67 år) av omsorgstjenester de siste tiårene har vært større enn den demografiske utviklingen skulle tilsi.

- **Beskjeden vekst i standarden i offentlig tjenesteyting** (0,1% årlig)
- OBS: Merk at gjennomsnittlig årlig vekst var 2,9% i 1970-1992 og 0,7% i 1993-2017.

- **Realistisk for en kravstor og raskt voksende velgergruppe?**

Kilde: Perspektivmeldingen 2021, Finansdepartementet

Voksende gap mellom utgifter og inntekter. Flere i arbeid er mest effektive medisin!

DNB Markets

Inndekningsbehov. Andel av fastlands-BNP. %

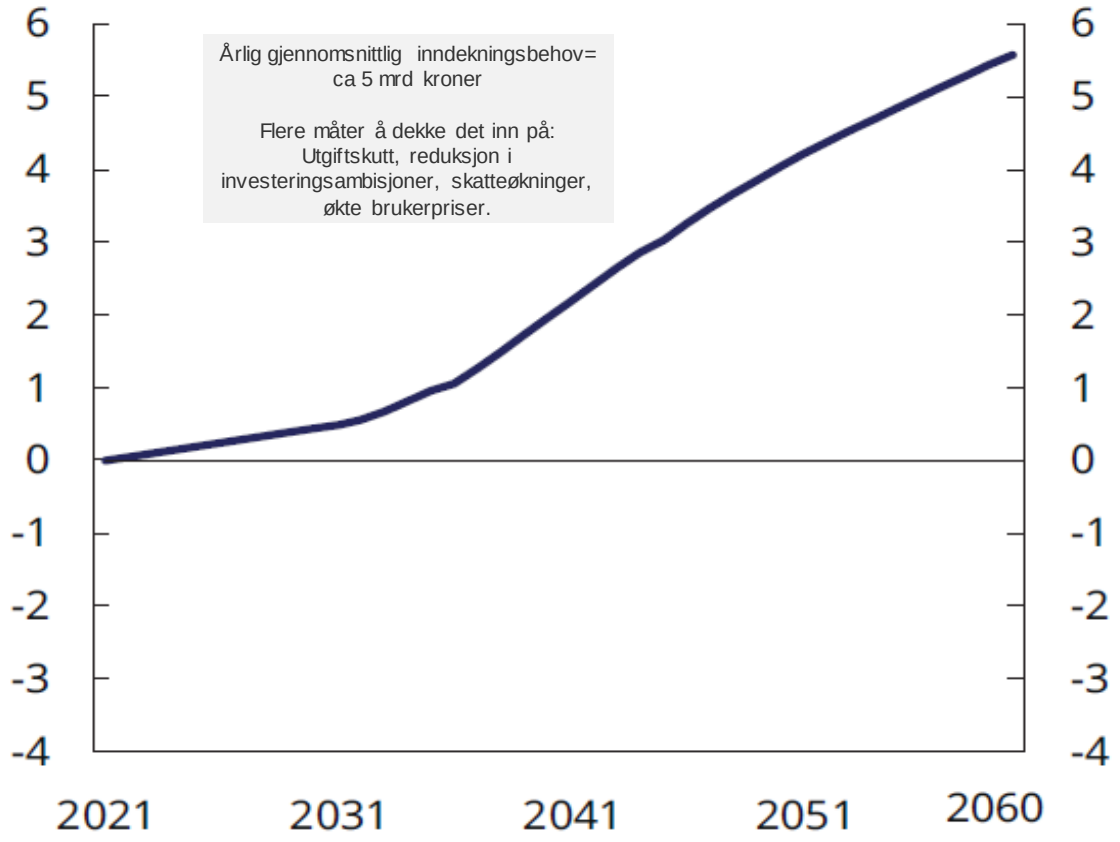

Inndekningsbehov fram mot 2060 – ulike effekter

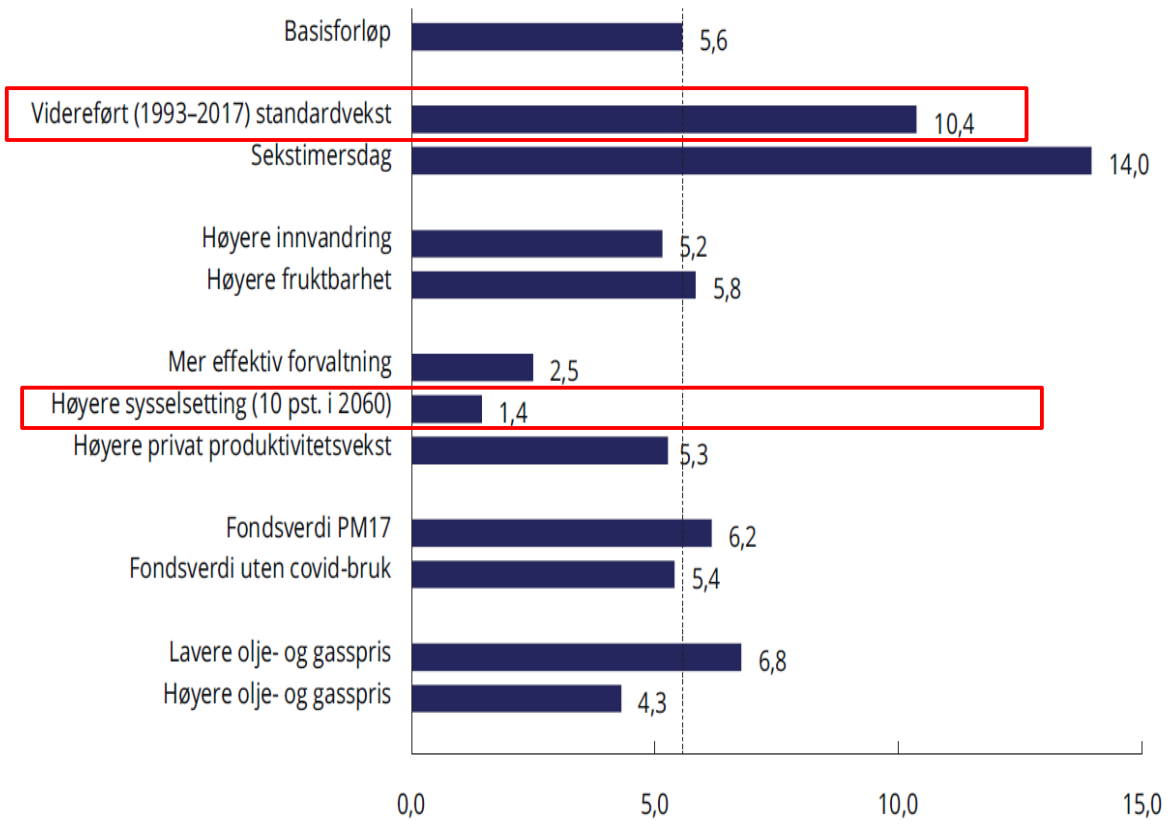

Elefanten i (handlings)rommet: Høy andel uføre, og andelen øker blant de yngre

DNB Markets

12% av befolkningen ufør, 12 årlige sykefraværsdager

A. Mottakere av helserelaterte ytelser, prosent av befolkningen 20–64 år, 2017 eller seneste år

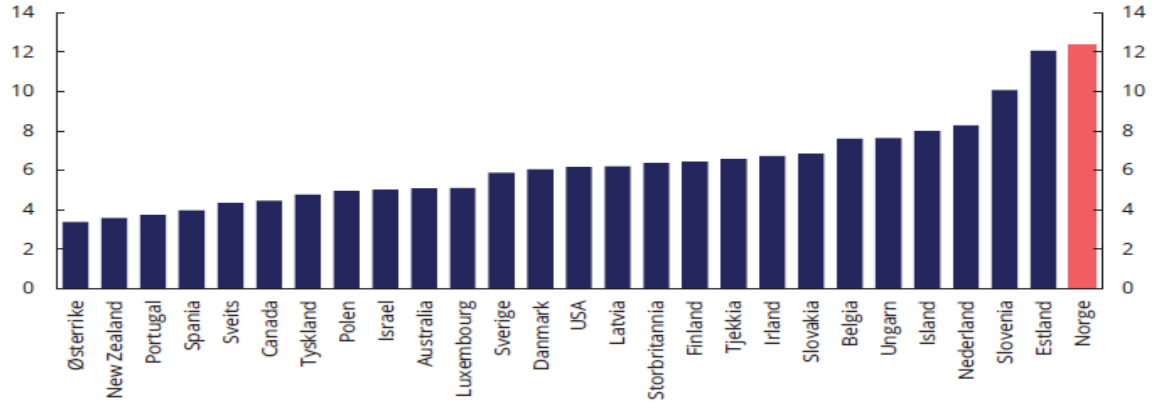

B. Antall sykefraværsdager per fulltidsansatt, årlig gjennomsnitt, 2018

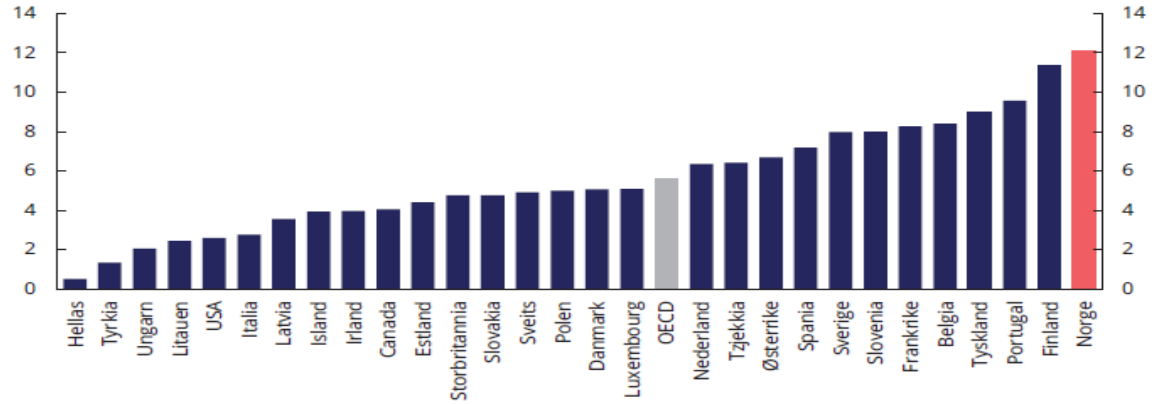

Scenarier. Årlig økt handlingsrom i milliarder kroner

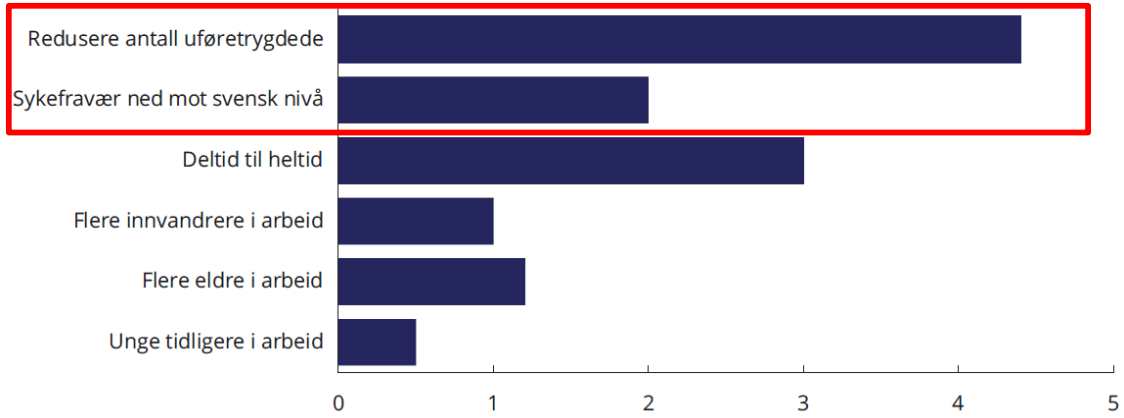

Ekspertutvalg foreslår utredning av ny sykelønnsordning: Virke og LO kritiske

Petroleumsomstillingen *kan* bli raskere og mer brutal enn anslått -> økonomisk motvind

DNB Markets

Risiko for en raskere nedbygging

- Nedsidescenario: Oljepris ikke 50, men 30 dollar per fat på varig basis. De fleste nye utbygginger blir ulønnsomme.
- Etterspørselsimpulser ned til 3% av BNP Fastland-Norge i 2030.
- Resultat: Svekket økonomiske veksten og gi nær doblet omstillingsbehov: 90 000 av de som jobber i næringer som direkte og indirekte er relatert til norsk olje- og gassutvinning vil måtte omstille seg
- **Merk:** Petroleumsnæringen har høyere lønnsomhet og høyt lønnsnivå pga grunnrenten. Arbeidskraften vil ikke finne ny anvendelse i fastlandsnæringer med like høy avkastning/lønnsnivå. Dermed krymper nåverdien av vår arbeidsformue.

Etterspørsel fra petroleumsvirksomheten. % av BNP

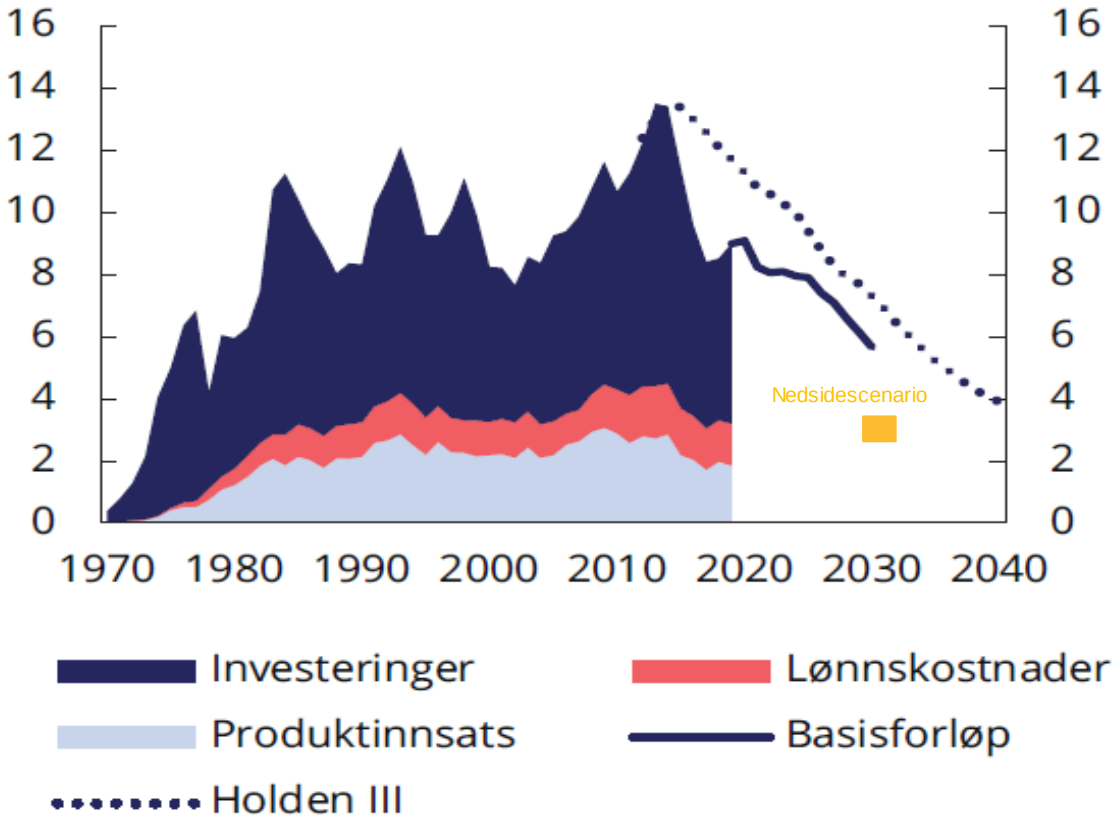

Behov for mange flere årsverk i helse og omsorg, men vi må også ha valutainntekter!

DNB Markets

Handelsbalanse. Milliarder norske kroner

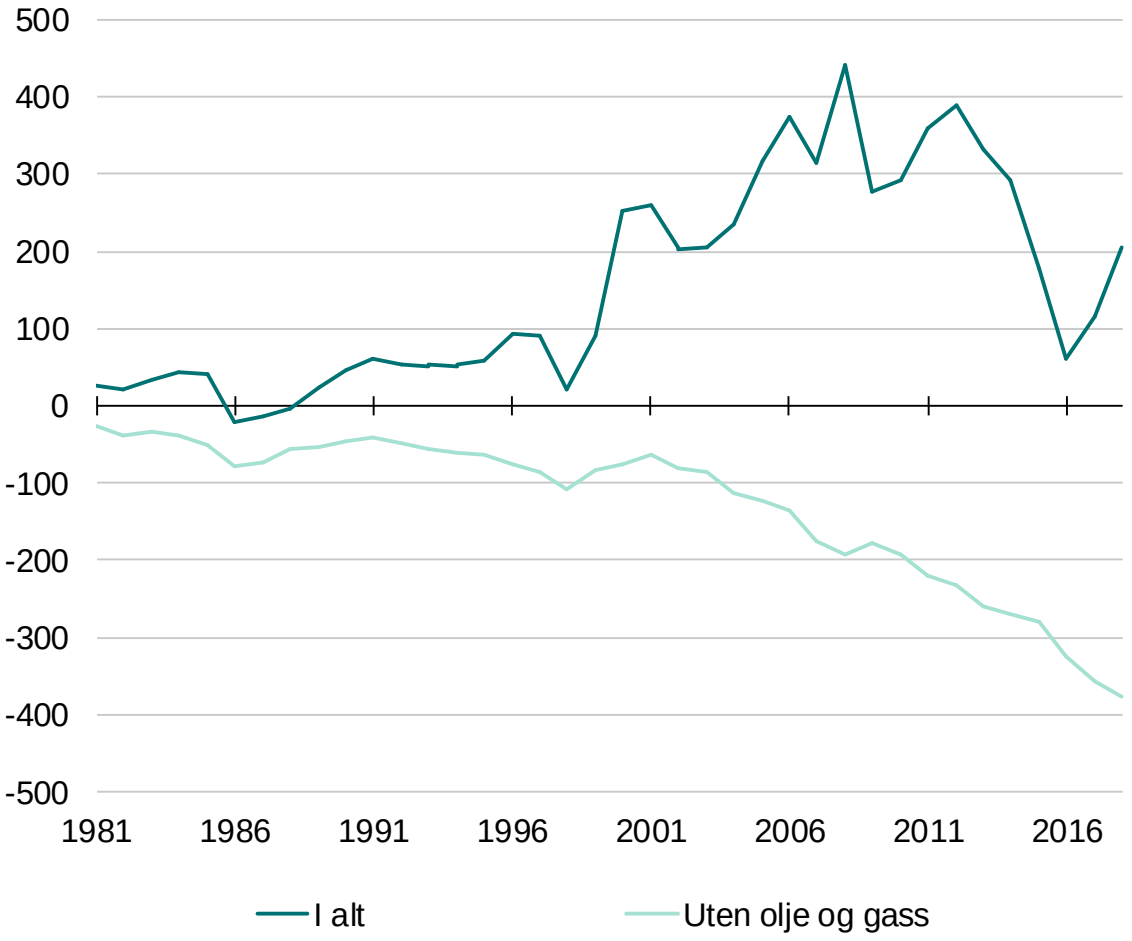

Handelsbalanse, % av fastlands-BNP

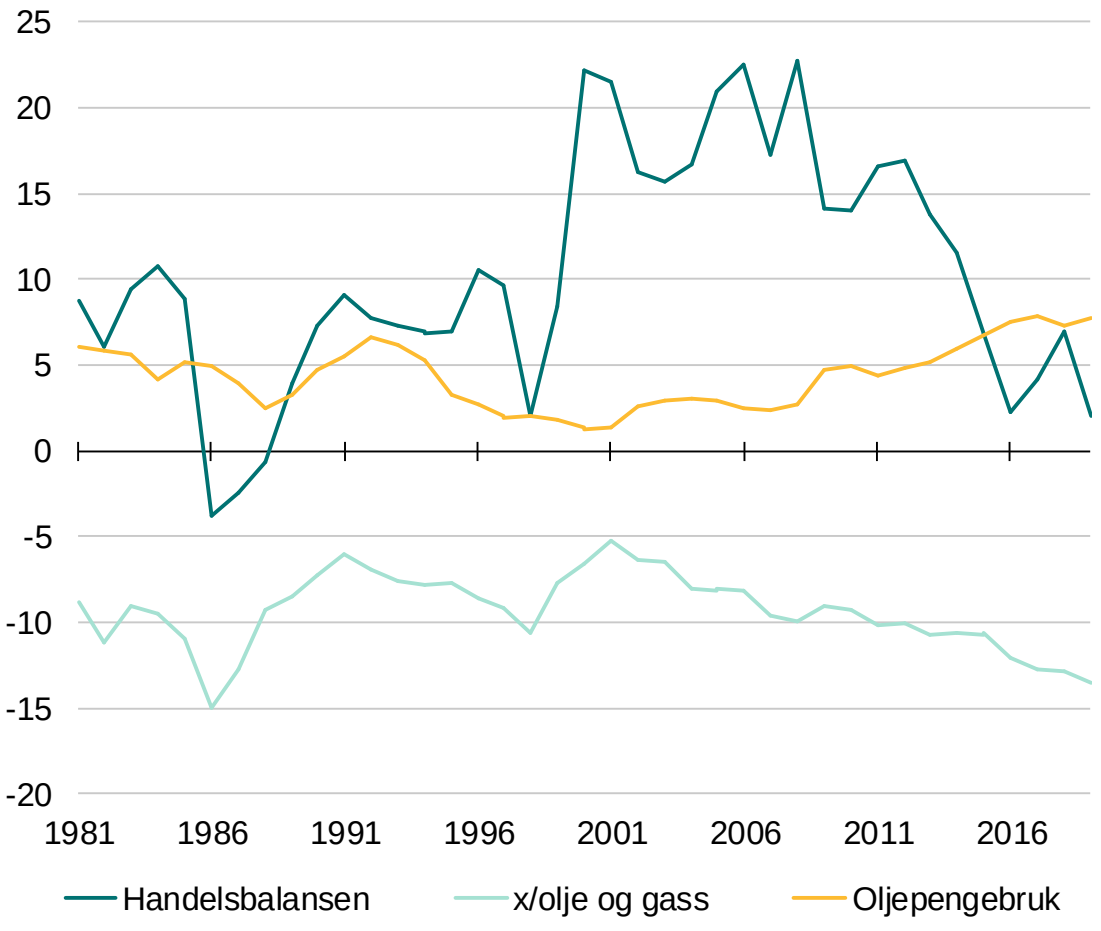

Kilde: Statistisk sentralbyrå/DNB Markets

Syretesten: Vil politikerne (og deres velgere) levere?

DNB Markets

The good, the bad and the evil

- **The good:** Rask tilbakevending til handlingsregelen post-korona. Bredt forlik om reformer – også de mindre populære - for å styrke og forlenge arbeidsdeltakelsen, og stoppe frafallet av unge i arbeidsstyrken. Digitaliseringsløft i helse- og omsorg og offentlig forvaltning (produktivitetsvekst uten motstykke i høyere lønnsvekst). Optimalt resultat: Bærekraftige statsfinanser sikres, samtidig som Norge beholder sine komparative fortrinn, med høy tillit og lav ulikhet.

- **The bad:** Halvhjertet realitetsorientering, begrenset evne til prioriteringer. Vanskelige reformer skyves ut i tid og/eller blir utvannet, i frykt for å bli straffet av velgerne, og med håp om positive overraskelser på inntektssiden. Resultat: Behov for kraftigere budsjettinnstramninger om ti års tid.

- **The ugly:** Vi fortsetter helt som før som før, med vedvarende stimulanser over statsbudsjettet. Handlingsregelen overlever ikke, og oljefondet hakkes hull på. Gir grunnlag for en blåmandag lenger ut i tid, med store ubalanser mellom inntekts- og utgiftsside i budsjettet, samt manglende valutainntekter for å finansiere vår import.

DNB

Markets

Alternative/supplerende tiltak

- Øke skattenivået
- Tøffere prioriteringer for offentlige investeringsprosjekter (som Nasjonal Transportplan).
- Kutte i velferdsordninger
- Øke brukerpriser for offentlige tjenester
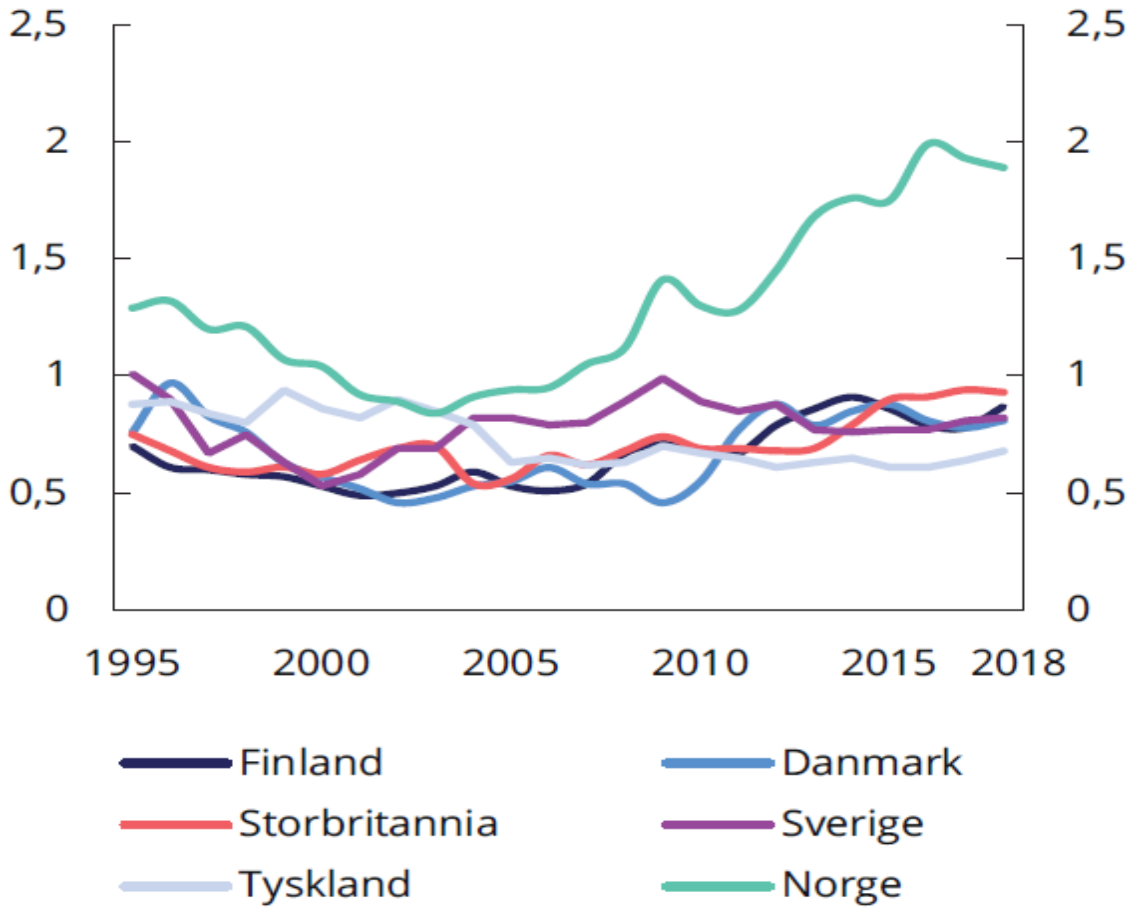
Investeringer i transportinfrastruktur. % av BNP